

u drugom tijelu i poslužiti mu kao jelo (Kiklop, 65). U primjeru *da li je cigareta upropastitelj zdravlja* (NIN, 10. 11. 1963. 16) nije više riječ o čovjeku, ali je značenje još uvijek u okviru 'onaj koji upropaštava'.¹³ Tako je onda i *pokazatelj* 'onaj koji pokazuje', a tek se upotrebom precizira hoće li to biti čovjek ili podatak (u jedinom primjeru u ARJ. pokazatelj je *demonstrator*, u suvremenoj je upotrebi *podatak-indikator*).

Prema tako određenom značenju jedino matematski nazivi nešto odstupaju, ali to je odstupanje samo u nazivima jedne struke.

Kao što pokazuje grada, rijetko je i značenje imenica na -telj koje ne označuje čovjeka.

Time nije sve riješeno, ali mislim da je to pravi put koji vodi do rješenja.

Zaključak

5. Iz svega što je dosad rečeno mogu se izvesti ovi zaključci:

5.1. Za današnje stanje književnoga jezika nije od bitne važnosti podrijetlo sufiksa -telj, ali kad se to pitanje postavi, ne može se tvrditi da je »nena-rodno«.

5.2. Sufiks je -telj produktivan u obje varijante hrvatskosrpskoga književnog jezika, a u hrvatskoj je i vrlo produktivan.

5.3. Sufiks -telj pripada strukturi hrvatskosrpskog književnog jezika, ali je njegovu raspodjelu potrebno istražiti na brojnim i pouzdanim podacima.

5.4. U općem književnom jeziku imenice sa sufiksom -telj označuju vršitelja radnje u lingvističkom određenju toga značenja.

GLASOVI S' – Z' U HRVATSKOSRPSKOM KNJIŽEVNOM JEZIKU

Zvonimir Junković

I. U suglasničkim skupovima našega jezika dolazi do sljublivanja po zvučnosti i po mjestu tvorbe. U oba se slučaja smanjuje razlikovnost. Opreka kao *t – d, plot – plod, ili p – b, pora – bora*, ukinute su u sljedovima kao *svadba*.

Jednačenje se po zvučnosti vrši i tamo gdje nema jednačenja po mjestu tvorbe. Ovo je, međutim, uvijek vezano uz ono. U riječima kao *raščistiti – ražgilitati* nisu ukinute samo opreke *s – š* i *z – ž* već i *s – z, š – ž*. Zato bismo mogli kazati da je prvo sljublivanje slobodno i jednostavno, a drugo vezano i složeno.

¹³ Slično je kad u Braći i kumirima N. Simića čitamo za rakiju: *Curì mučenica i utješiteljica, kapa kap po kap...* (Zagreb, 1955, str. 24). Odatle proizlazi da bi obavezno značenje imenice utješiteljica bilo 'ona koja tješi', a neobavezno 'žena koja tješi'.

Jednačenja su uzadna ili regresivna, uvjetovana prirodom posljednjeg člana u skupu. Parovi se $s - \check{s}$ i $z - \check{z}$, *suma - šuma* i *zar - žar*, svode na $\check{s}$ ili $\check{z}$ ispred afrikata $\check{c} = t' + \check{s}$ i $\check{g} = d' + \check{z}$: *beščast, porežgija*. Ispred $\acute{c} = t' + s'$ i $\acute{d} = d' + z'$ isti se parovi tjesnačnih ostvaruju kao s' , ili z' : *lišće - grožde*.

Za afrikate u sljedovima *iscijeliti - isćušhati - iščekivati* predvidio je Karadžić tri posebna slova: $c - \acute{c} - \check{c}$, a za uporedni niz tjesnačnih samo dva: $s - \check{s}$. Nedosljednost je teško razumjeti ako smatramo da nam je pravopis ostvarenje načela »piši kako govoriš«. Zvukovna razlika između s' i $\check{s}$ te z' i $\check{z}$ nije manje značajna od one između $\acute{c}$ i $\check{c}$ te $\acute{d}$ i $\check{g}$.

Tomo Maretić uočava posebnost glasova $s' - z'$ u onim pučkim govorima gdje književnim oblicima *tjera - djeca, istjera - zdjela, sjekira - zjenica* odgovaraju riječi *ćera - deca, is'ćera - z'dela, s'ekira - z'enica*. Opisujući izgovor tih suglasnika, Maretić ističe da se njihov tjesnac nalazi »negdje u sredini« među tjesnacima za $s - z$ i za $\check{s} - \check{z}$.¹

Filolozi su shvatili da razlika između $\acute{c}$ i $\check{c}$, $\acute{d}$ i $\check{g}$ nema u književnom sustavu jednaku *vrijednost* kao ona između s' i $\check{s}$, z' i $\check{z}$. Prva je iskoristiva za oblikovanje posebnih jedinica sa značenjem: *ćar - čar, dak - galk*, a druga nije. Zato gramatičari vide $\check{s}$ i u riječi *beščast* i *bes'ćutan*, a $\check{z}$ i u riječi *porežgija* i *gvožde*. Karadžić bi sigurno iznašao slova i za glasove $s' - z'$ da je za osnovicu književnoga jezika uzeo govore u kojima *z'enica* nije ni *ženica* ni *Zenica*.

Fonolog će reći da su članovi parova $s' - \check{s}$, $z' - \check{z}$ u pučkim sustavima, isto kao $\acute{c} - \check{c}$ i $\acute{d} - \check{g}$ u književnom, predstavnici dviju razlikovnih jedinica ili fonema. A glasovi s' i $\check{s}$ u književnom jeziku nisu posebne jedinice, nego različita ostvarenja jedne. Oni imaju značajke inačica, varijanata, alofona. Isti se fonem ostvaruje u jednom položaju kao $\check{s}$, u drugom kao s' : *šuma - lišće*. To vrijedi i za $\check{z} - z'$: *žar - grožde*.

Filolozi bi, dakle, bili u pravu. Njihova je zabluda samo teoretska: oni se pozivaju na fonetiku, a zaključke im opravdava fonologija.

2. Pitanje, međutim, nije tako jednostavno. Glasovi $s' - z'$ imaju vrijednost inačica, ali nije jasno zašto ih vežemo uz $\check{s} - \check{z}$ i odvajamo od $s - z$.

Uzrok tome nije njihova zvukovna priroda. Jer ova, kako to ističe Maretić, stavlja s' nekako u sredinu između s i $\check{s}$, a z' između z i $\check{z}$.

Uzrok tome nije ni etimologija. U sljedovima *ušće - »ušće«, mušće - »mužće«, s'* stoji prema $\check{s} - \check{z}$. Ali su znatno češći primjeri gdje imamo $s' - z'$ prema $s - z$: *lišće - list, grožde - grozd*.

¹ *Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*, 2. izd., Zagreb, 1931, str. 26.

Podrijetlom se glasova ne pokazuje njihova povezanost u sadašnjosti. Ali ni tim sumnjivim postupkom ne bismo se približili rješenju pitanja. U riječi *trijes'će*, *s'* je postalo od *š*: *trêš'čbje* – *trêštoje* – *trêštje* – *três'će*, a u riječi *liš'će* od *s*: *listbje* – *listje* – *liš'će*.

Osnivači su fonologije istakli da u određenim tačkama govornog slijeda dolazi do ukidanja, »neutralizacije« stanovitih opreka. U tim su tačkama oba člana datog para zastupljena jednim glasom. U riječima *svadba* – *sudba*, *d* postaje zajednički predstavnik jednica *t* i *d*, a u riječima *kratka* – *glatka* istu ulogu ima *t*. S toga su gledišta i glasovi *s'* – *z'* zajednički predstavnici ili »arhifonemi« parova *s* – *š*, *z* – *ž*.

Zvukovna je priroda »arhifonema« određena susjednim glasovima ili uvjetovana jezičnom strukturom. Primjeri za prvi slučaj: *t* + *d* postaje *t* ispred bezvučnog suglasnika, *d* ispred zvučnog: *s* + *š* ostvaruje se kao *š* ispred *č*, kao *s'* ispred *č*. Primjeri za drugi slučaj: *t* + *d* postaje u kajkavskim govorima *t* na kraju riječi – *plot* = »plot« i »plod«; u njemačkom se jeziku *s* + *š* ispred *t* ostvaruje kao *š* na početku riječi – *student*, kao *s* u ostalim položajima – *komunist*.

Zajednički se predstavnik ponekad poklapa s jednim članom opreke: *t* u kajkavskom slijedu *plot*, ponekad s jednim i drugim: *d* u riječi *svadba* i *t* u *glatka*, a ponekad se razlikuje od obaju: *s'* u slijedu *liš'će*, *z'* u *groz'de*. U posljednjem je slučaju »arhifonem« istodobna inačica dviju razlikovnih jedinica.²

Prihvatimo li nauk praške lingvističke škole, glasovima ćemo *s'* – *z'* pripisati složenu vrijednost: *s'* = *s* + *š*, *z'* = *z* + *ž*. Pored fonema, u spisak se posebnih jedinica unose i oni »arhifonemi« koji se po načinu ostvarivanja ne poklapaju ni s jednim samostalnim članom u sustavu. Glasove bismo *s'* – *z'* u književnom jeziku mogli smatrati »fonološkim složenicama«, kao što afrikate smatramo složenicama u fonetskom smislu.

3. Na takav bi nas zaključak moglo navesti i učenje Romana Jakobsona o »neobratljivoj povezanosti«, koja upravlja jezičnim sustavima u datom razdoblju i u toku njihova razvitka.³

Stječući jezične navike, dijete najprije razlikuje suglasnik od samoglasnika: *p* – *a*, zatim usni suglasnik od nosnog: *p* – *m*, te usneni od zubnog: *p* – *t*, *m* – *n*. Među samoglasnicima, prva je razlika ona između otvorenosti i zatvorenosti, a zatim sustav postaje tročlan: *a* – *i* – *u* ili *a* – *e* – *i*. Značajno je da svi poznati jezici imaju bar te opreke.

Pojava tjesnačnih ima za preduvjet postojanje zatvornih, *k* i stražnjonepčano *n* javljaju se tamo gdje već postoje *p* – *t* i *m* – *n*, a afrikate tamo gdje već imamo odgovarajuće tjesnačne suglasnike. Srednji samoglasnici *e* – *ö* – *o* dolaze poslije uskih *i* – *ü* – *u*, opreka *u* – *o* poslije opreke *i* – *e* itd.

² N. S. TROUBETZKOY, *Principes de phonologie*, Paris, 1957, str. 81–87, 246. i d. R. JAKOBSON, *Remarques sur l'évolution phonologique du russe comparée à celle des autres langues slaves*, Travaux du Cercle linguistique de Prague, 2, 1929, str. 8. i d.

³ *Kindersprache, Aphasie und allgemeine Lautgesetze*, Uppsala, 1941.

Svaki je sustav razlikovnih jedinica ustrojen po slojevima. Jednostavni su slojevi osnovica, složeni krovšte. Neobratljiva se povezanost očituje u tome što osnovni slojevi mogu postojati bez složenijih, ali ne i obrnuto. U toku razvitka, jednostavni se sastojci javljaju prvi i iščezavaju posljednji. To vrijedi i za pojedinca, dijete kad uči govoriti i bolesnika kad gubi jezične sposobnosti, i za datu zajednicu.

Postupnost u pojavljivanju određenih glasova nije uvjetovana njihovom zvukovnom prirodom kao takvom. Dijete vrlo rano izgovara mnoštvo zamršenih zvukova, ali oni nemaju fonološke vrijednosti. Kad kažemo da se jednostavne jedinice javljaju prije složenih, onda mislimo prvenstveno na odnose u koje one ulaze.

Jednostavnije počiva na gruboj razlici, složenije na istančanoj. Prvi sljedovi u dječjem govoru: *papa, tata, mama*, suprotstavljaju najveći otvor najmanjemu: samoglasnik *a* zatvornim suglasnicima *p, t, m*. Srednje se *e* javlja nakon široka *a* i uskog *i* zato što ima složenu vrijednost: ono je široko u usporedbi sa *i*, usko u usporedbi sa *a*. Afrikata je složena jer se ponaša kao tjesnačni u odnosu na zatvorne, kao zatvorni u odnosu na tjesnačne.

Odnos je *s - z : c* u našem jeziku prirodan. U jednostavnom sloju postoji opreka po zvučnosti, koja je u složenijem sloju svedena na odnos među inačicama: *otac je - otaz bi*. Neprirodan bi bio odnos *ć - č : š, đ - ğ : ž*, gdje vidimo parove u složenijem sloju, a usamljene članove u jednostavnijem.

Pretpostavimo li da su glasovi *s' - z'* obične inačice u odnosu na *š - ž*, teško ćemo opravdati afrikate *ć - đ*, koje u književnom sustavu imaju vrijednost samostalnih jedinica. S Jakobsonovim se zakonom lakše dovodi u sklad tvrdnja da su *s' - z'* posebni članovi sustava: *s + š - z + ž*.

4. Pražani su uočili razliku između »neutralizacije« u suglasničkim skupovima, *svadba - kratka*, i one na kraju riječi, *plot = »plot« + »plod«*. Mi bismo rekli da tu čak nisu posrijedi dva vida iste pojave, nego dvije potpuno različite stvari.

U skupovima se *db, tp, st, zd, sk, zg . . .* ukidaju opreke između zvučnih i bezzvučnih suglasnika, ali se ne ukida razlika između zvučnosti i bezzvučnosti. Ona je samo »raspršena« ili »razvodnjena«: prenesena s pojedinačnog događaja, jedinice, na opći događaj, skup. Mi ne možemo suprotstaviti *otpiti* glagolu *otpiti* ni *otbiti* infinitivu *odbiti*, ali možemo razlikovati *tp* od *db, otpiti* od *odbiti*. Zato je nezgodno reći da je *t* u slijedu *otpiti* zajednički predstavnik jedinica *t* i *d*. Ti se glasovi ne suprotstavljaju jedan drugome neposredno, ali se ipak isključuju iz istog stanja: kad je prvi stvarnost u sklopu skupa *tp*, drugi je mogućnost u sklopu skupa *db*.

Pojava je još jasnija u sustavu jedinica sa značenjem. Osnove *ban-* i *lic-* mogu biti u opreci: *ban-a - lic-a*. Isto vrijedi i za nastavke *-om - -ovima, ban-om - ban-ovima, -em - -ima, lic-em - lic-ima*. Odnosi su po svemu slični

onima u sustavu razlikovnih jedinica: *t - d*, *plot - plod*, *p - b*, *pora - bora*. Razmotrimo li odnos *banom - licima*, ustanovit ćemo ovo:

a) osnova *ban-* više nije u opreci s osnovom *lic-*, jer je prva neostvariva ispred nastavaka *-em*, *-ima* a druga ispred *-om*, *-ovima*;

b) *-om* nije u opreci s nastavkom *-ima*, jer je prvi neostvariv iza osnove *lic-* a drugi iza *ban-*;

c) razlika je sačuvana na razini riječi - »teško je izići nakraj s tvrdoglavim *banom - licima*«; odnos je po svemu sličan onom između *tp* i *db*, *otpiti - odbiti*.

Bilo bi teško braniti tvrdnju da je osnova *ban-* zajednički predstavnik. »arhileksem« ili »arhisemantem«, jedinica *ban-* i *lic-*, a nastavak *-om* zajednički predstavnik, »arhimorfem«, jedinica *-om* i *-ima*, jednine i množine.

Ukidanje razlike po zvučnosti na kraju riječi u kajkavskim govorima ima drukčije značenje. Tu se više ne gubi samo opreka između zvučnog i bezvučnog suglasnika nego i ona između zvučnosti i bezvučnosti. Štokavac ne razlikuje *-st* od *-zt*, ali može razlikovati *-st* od *-zd*. Kajkavac i riječi kao *grozd*, *dežg* izgovara *grost*, *dešč* - »dažd«. Glasovi se *t - d* ne suprotstavljaju jedan drugome ni neposredno ni u sklopu veće cjeline. Kad je *t* stvarnost, i *d* je stvarnost a ne samo mogućnost. Zato se može reći da *t* u slijedu *plot* ima značajke zajedničkog predstavnika, »arhifonema«: on je ostvarenje obaju članova opreke *t - d*.

Takvom ukidanju razlike odgovara u sustavu jedinica sa značenjem pojava koju gramatičari zovu »sinkretizam«. Imenice kao *sir* ostvaruju opreku između genitiva i akuzativa jednine suprotstavljanjem »punog« nastavka »praznom«: »daj mu sira« - »daj mu sir«. Ako imenica znači što živo, oba su nastavka zastupljena istim predstavnikom: *-a*. Razlike tada nema ni na razini riječi. Značenje se izvodi iz šireg konteksta, a ne iz posebnog odsjeka u izrazu: »izabiru bana« - »boje se bana«. Pojava je po svemu slična ukidanju opreke *t - d* u kajkavskom: »plot vutrobe tvoje« - »plot je kraj hiže«. Oni kojima ne smetaju novi nazivi mogli bi reći da je *-a* »arhimorfem«, zajednički predstavnik nastavaka za akuzativ i genitiv jednine.

5. Glasove *s' - z'* nećemo smatrati zajedničkim ostvarenjima parova *s - š* i *z - ž*, jer su u našem književnom jeziku moguće opreke na razini skupova *s'ć - šć*, *s'ć - sc*, *z'd - žg*. Svi su ostvarivi u određenom položaju, između dva samoglasnika: *paš'će* (»past će«), *pašće*, *pasce* (acc. pl. od *pasac* prema *pâs*), *raž'dakoniti*, *ražgilitati*. Vrijednost se suglasnika *s'* i *z'* može utvrditi tek zaobilaznim putem, uklanjanjem stanovitog broja mogućnosti.

Jednačenje je po zvučnosti dvojakø: zvučni pred bezvučnim postaje bezvučni, a ovaj pred onim zvučni. Do sljublivanja po mjestu tvorbe dolazi samo onda kad je drugi član skupa nepčani suglasnik: *iščekivati*. Razlika se između zubnog i nepčanog čuva pred zubnim: *lišca - lišca*. Drugim riječima, zubni par *s - z* nije ostvariv u položaju gdje se ukidaju opreke *s - š*, *z - ž*. Glasovi se

s' – z' javljaju samo ispred $\acute{c}$ – d , dakle tamo gdje nema opreka s – $\acute{s}$, z – $\acute{z}$. Iz toga slijedi da s' ne možemo smatrati inačicom zubnog s a z' inačicom zubnog z .

Ispred $\acute{c}$ ukidaju se i opreke s – h , $\acute{s}$ – h : *drs'će* prema *drhtati*. Ali ni par s' – h ne možemo smatrati inačicama iste jedinice. Jer ako dođe do »neutralizacije« opreka s – h , $\acute{s}$ – h : *prašćić* (*prase*), *trbušćić* (*trbuh*), *varošće* (*varoš*), ni zubni ni stražnjonepčani (ili grleni) suglasnik nisu ostvarivi u položaju gdje se gube razlike. Razlozi koji su nas naveli da s' – z' udaljimo od s – z sile nas da s' udaljimo i od h .

Među tjesnačne suglasnike ubrajamo i usneni f . Zbog vrlo niske čestote, njegova je razdioba u slijedu manjkava. Čini se, međutim, da se književni izgovor ne protivi skupu *fé: lifće* – »lift *će*«. Opreka je f – s' ostvariva, pa f i s' ne možemo smatrati različitim ostvarenjima iste jedinice.

Na osnovu svega što smo dosad kazali, zaključili bismo ovako:

- a) s' – z' nisu zajednički predstavnici ili »arhifonemi« jedinica s i $\acute{s}$, z i $\acute{z}$;
- b) s' – z' nisu naročita ostvarenja zubnih s – z , stražnjonepčanog (grlenog) h ni usnenog f ;
- c) iste značajke možemo pripisati i nepčanom paru $\acute{s}$ – $\acute{z}$;
- d) s' – z' nisu u opreci sa $\acute{s}$ – $\acute{z}$ nego ih dopunjuju – ostvaruju se ispred $\acute{c}$ – d , gdje par $\acute{s}$ – $\acute{z}$ nije ostvariv.

Članove parova s' – $\acute{s}$ i z' – $\acute{z}$ moramo, prema tome, u hrvatskosrpskom književnom jeziku smatrati inačicama istih jedinica.

6. U ovom članku nismo htjeli umanjiti značenje praške lingvističke škole ni Jakobsonova zakona o neobratljivoj povezanosti jezičnih slojeva. Već je odavno utvrđeno da taj zakon nema sveopću, univerzalnu vrijednost. Havajski govori imaju stražnjonepčano k , a nemaju zubnog t . Talijanski jezik, koji nije tako egzotičan, pozna afrikatu g , a nepoznato mu je tjesnačno $ž$. Razlike $\acute{c}$ – $\acute{č}$, d – g , bez uporednih odnosa u jednostavnijem sloju tjesnačnih, samo su odstupanje više od općeg pravila. Ovo ima ipak golemu vrijednost i s uspjehom se primjenjuje na većinu jezikâ. Ono je, pored toga, dragocjen putokaz u istraživanju jezičnih odnosa.

Ali slijepa primjena datih postupaka, makar ovi bili provjereni na bogatoj građi, lako zavodi stručnjaka na krivi put. Stvarnost ne istražujemo zato da potvrdimo pretpostavke, ono što smo znali već u početku. Pojmovna je oprema tek polazište i nužno pomagalo. Ona se usavršava upravo time što ju pronučavani predmet stalno dovodi u pitanje.

Utvrđivanje vrijednosti glasova s' – z' u našem književnom sustavu mnogi ma će se učiniti zamršeno. Neki će ga možda proglašiti i suvišnim. Nakon brojnih zapleta i raspleta fonolog zaključuje ono što su Karadžić, Maretić i njihovi sljedbenici odmah shvatili, prepuštajući se vodstvu »jezičnog osjeća-

ja«. Ali svi smo mi vjerovali da su *c*, *ć* i *č* jednostavni glasovi dok nam u školi nisu objasnili zvukovnu složenost afrikata. Da bi otkrila tu složenost, fonetika se očito nije pozivala na jezični osjećaj.

Novost nije samo u otkrićima nepoznatih činjenica. Ona je i u iznalaženju novih gledišta, drukčijih osvjetljenja, u zamjeni intuitivnog razumnim obrazloženjima. Einstein je rekao da znanost nije ništa drugo do pročišćavanje svakidašnje misli.

REČENICA KAO JEZIČNA JEDINICA

Radoslav Katičić

Kada govorimo ili razmišljamo o jeziku, služimo se pojmovima *glas*, *riječ*, *rečenica* i *značenje* kao prirodnim instrumentarijem za opis i raščlanjivanje jezične pojave. Oni kao da su nam prirodno dati i odnose se na pojave koje u jeziku spontano zamjećujemo. Svi drugi pojmovi lingvističke teorije rezultat su svjesnoga napora da se strogo određenim terminima opiše priroda odnosa koji vladaju u jezičnoj pojavi i da se tako spozna njezina bit i stekne vlast nad njom. A baš ti »prirodni« lingvistički pojmovi zadaju teoretičarima i istraživačima najviše briga jer se ne mogu naći njihove definicije koje će biti potpuno određene i nedvosmislene, a ujedno obuhvaćati istu stvarnost na koju se odnose ti tradicionalni termini. Tako se lingvisti često nalaze u položaju da moraju birati hoće li operirati strogo određenim i slabo zanimljivim definicijama »prirodnih« lingvističkih termina ili pak zanimljivima i neodređenima. Zato se u lingvistici posljednjih desetljeća javlja nastojanje da se ti »prirodni« termini isključe iz znanstvene lingvističke terminologije i da se ona ograniči na takve pojmove koji se mogu strogo definirati. Ipak se sve jasnije pokazuje da su upravo »prirodni« lingvistički pojmovi osobito prikladni da nam omoguće bitne spoznaje o jezičnoj pojavi. Bit će stoga korisno da se baš njima posveti velika pažnja i da se uporno nastoje naći takve njihove definicije koje će biti strogo i čvrsto određene, a ipak ostati primjerene tradicionalnu njihovu sadržaju.

Ova su razmatranja posvećena rečenici kao jezičnoj jedinici bitnoj za sintaktička istraživanja i idu za tim da razjasne, koliko je to moguće, njezinu pravu prirodu. Na tom je području razbistravanje pojmova osobito važno jer je izrada suvremene sintakse hrvatskosrpskoga jezika najvažniji zadatak na području njegova dubljeg proučavanja.

Od »prirodnih« lingvističkih pojmova odnose se glas i značenje svaki na jedno lice jezika. Jer on, kao i stari rimski bog Jan, ima dva lica. Kad govorimo, uvijek se radi o dvome: o glasovima koje oblikujemo i o onome što njima